

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА

У статті проведено аналіз і оцінка стану птахівництва. Виявлено основні проблеми розвитку галузі, а також причини їхнього виникнення. Визначено певні перспективні напрямки вирішення розглянутих проблем. Відмічено головні пріоритети для подальшого ефективного розвитку птахівничої галузі.

In the article the analysis and estimation of the state of the poultry farming is conducted. Basic problems of the industry development and reasons of their origin are discovered. Prospective directions of solving the problems are defined. Main priorities of subsequent effective development of poultry farming industry are marked.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах ринкових перетворень підвищення рівня продовольчої безпеки держави на основі нарощування виробництва продуктів харчування, поліпшення їх якості є стратегічним завданням АПК України. Особливу увагу треба приділити птахівництву як високопродуктивній галузі тваринництва. Птахівництво в Україні і в світі є одним із основних виробників тваринного білка, необхідного для організму людини, який економічно доступний для більшості споживачів.

Протягом останнього часу при загальному занепаді тваринництва, птахівництво є галуззю, що розвивається досить стрімко й динамічно, проте залишається проблемною, а значна частина птахофабрик збиткові. Отже, для підвищення ефективності роботи галузі в цілому, перш за все, необхідно виявити основні проблеми і перспективи розвитку птахівництва.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженням основних напрямів розвитку птахівничої галузі займалися ряд вітчизняних учених, серед яких: В.Г. Андрійчук, В.П. Бородай, І.Г. Кириленко, Б.А. Мельник, С.І. Михайлов, В.В. Прядко, Ю.О. Рябоконт, М.Ф. Шкляр, Ф.О. Ярошенко та ін.

Б.А. Мельник займався дослідженням основних тенденцій розвитку світового м'ясного птахівництва. Ф.О. Ярошенко розглядав напрями розвитку птахівництва в умовах ринкових відносин.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні з 1998 року намітилась тенденція до відродження галузі птахівництва. Вітчизняні виробники набирають темпи, збільшують випуск продукції і в першу чергу, що особливо важливо, завдяки підвищенню продуктивності при одночасному зменшенні затрат кормів. Розпочався процес відродження старих і створення нових крупних птахівничих підприємств [1, с.16-19]. Покращуються показники забезпечення потреб населення у продукції птахівництва. Однак проблему підвищення ефективності функціонування галузі не можна вважати вирішеною. На сучасному етапі розвитку перед галуззю стоять ряд питань, які потребують подальших досліджень, а саме: створення сприятливих умов для підвищення ефективності птахівництва в цілому, забезпечення населення високоякісними продуктами харчування, витримка значної конкуренції на внутрішньому ринку та пошук шляхів виходу на зовнішній ринок.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз і оцінка стану птахівництва України і, зокрема, Одеської області; виявлення основних проблем розвитку галузі і пошук найбільш оптимальних шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Птахівництво – галузь сільськогосподарського виробництва, основним завданням якої є розведення, вирощування, утримання, годівля птиці, застосування механізації, автоматизації, проведення ветеринарної профілактики з метою одержання продукції птахівництва. Птахівництво – найкроспіліша,

найекономічніша галузь тваринництва, яка при порівняно незначних затратах праці й кормів дає за короткий час високоякісну продукцію (доросла птиця, молодняк птиці, інкубаційні і харчові яйця, продукти забою і переробки, пух та пір'я, тощо), що широко використовується не тільки в харчовій і легкій промисловості, а й парфюмерній, мікробіологічній промисловості та медицині. Забійний вихід птиці становить 80 % і більше, а вихід їстівних частин птиці – 67% [2, с.4-6].

Птахівництво було здавна широко розвинене на всіх українських землях, особливо в Галичині і на Правобережжі де вирощували курей, гусей, качок та індиків. Свійська птиця до колективізації давала добрі прибутки селянам, зокрема тому, що її легко було збувати, а тримати могло й найбільш бідне господарство.

Перед першою світовою війною в Україні годували близько 70 млн, по війні до 50 млн свійських птахів. Хоч годівля була екстенсивна, проте продукти птахівництва – головне яйця, а великою мірою і м'ясо та пір'я, були важливим продуктом вивозу, бо селяни їх мало споживали. Перед першою світовою війною з 9 українських губернь щороку за кордон вивозили близько 70 млн яєць, що становило майже половину вивозу з усієї Російської Імперії.

Таким чином, птахівництво в Україні є традиційною галуззю сільського господарства, чому сприяють кліматичні умови та розвинуте зернове господарство. Так як птахівництво є скороспілою галуззю, вона менш капіталомістка, більш мобільна в нестійких умовах ринку. Віддача корму у птиці в 3-4 рази вища, ніж у свиней, великої рогатої худоби та овець, тому собівартість м'яса птиці найнижча, що є найбільш сприятливим фактором підвищення попиту на цей продукт, доступний навіть для споживачів з невисокими доходами. В умовах вступу нашої країни до СОТ іншим галузям тваринництва необхідно довести свою життєздатність, можливість вести гідну конкурентну боротьбу на основі ефективного використання ресурсів в умовах ринку. Щодо птахівництва можна стверджувати, що на етапі жорсткої конкуренції з імпортною продукцією вітчизняні виробники одержали певні переваги, про що свідчить щорічний приріст виробництва яєць і м'яса птиці [3, с.16-24].

На наш погляд, детальне дослідження стану птахівництва необхідно починати з аналізу чисельності поголів'я птиці загалом по Україні.

На рис.1 представлено структуру чисельності поголів'я птиці у найбільш розвинутих областях України.

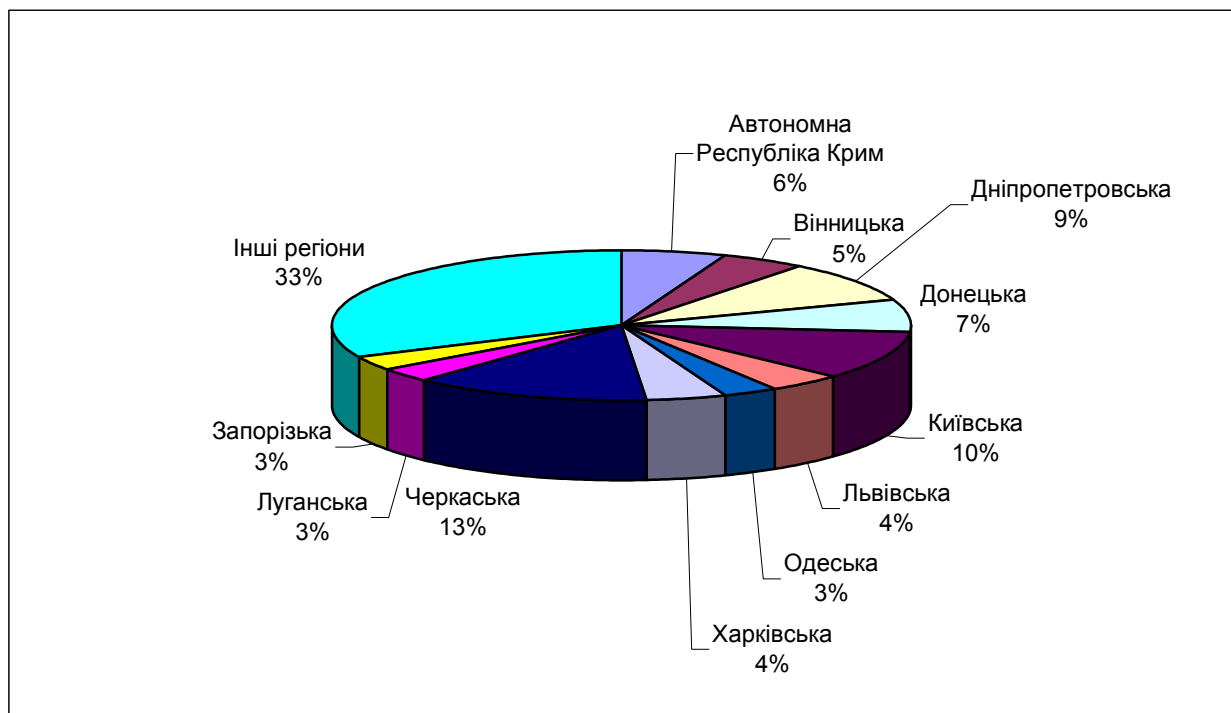

Рис. 1. Структура чисельності поголів'я птиці по областях України на 1 січня 2010 року

Як видно з рис.1 найбільша чисельність поголів'я птиці в Черкаській, Київській, Дніпропетровській, Донецькій області і в Автономній Республіці Крим. Одеська область входить у десятку найбільших областей по чисельності птиці але займає останнє місце.

На рис. 2 представлено динаміку чисельності поголів'я птиці по Україні і Одеській області.

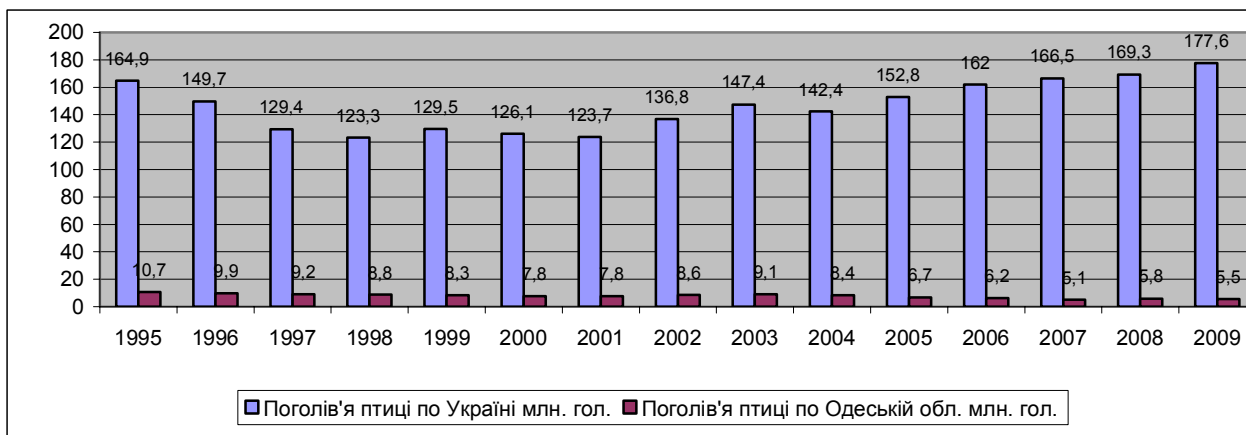

Рис.2. Динаміка чисельності поголів'я птиці по Україні та по Одеській області

В Україні в цілому спостерігається позитивна динаміка росту чисельності поголів'я птиці (рис.2). Якщо в 1995 році чисельність птиці складала 164,9 млн. голів, то в 2009 році – вже 177,6 млн. голів. Але в Одеській області спостерігається скорочення поголів'я птиці. В 2009 році чисельність птиці складала 5,5 млн. голів, тобто менше на 48,65% в порівнянні з 1995 роком.

Станом на 1 січня 2010р. господарствами населення Одеської області утримувалось 80,4% загальної чисельності птиці всіх видів на 1 січня 2009р. – 74,5%). Це негативне явище, так як господарства населення не можуть вирішити проблему насичення ринку пташиним м'ясом та яйцями. Отже, нарощування обсягів виробництва продукції птахівництва можливе лише за рахунок великих спеціалізованих підприємств, які здатні організувати цілорічне виробництво на основі комплектування промислового стада, збалансованої годівлі та забезпечення технологічних вимог [3, с.16-24].

Найбільша чисельність птиці станом на 1 січня 2010 зосереджена в Комінтернівському (783230 гол.), Розділянському (411776 гол.) та Болградському районі (406669 гол.). Скорочення поголів'я птиці зумовлене такими чинниками, як незадовільна кормова база, високий рівень собівартості продукції, порівняно низька продуктивність птиці тощо.

Зміна чисельності поголів'я птиці вплинула на обсяги виробництва яєць.

На рис. 3 представлено динаміку виробництва яєць по Україні та Одеській області.

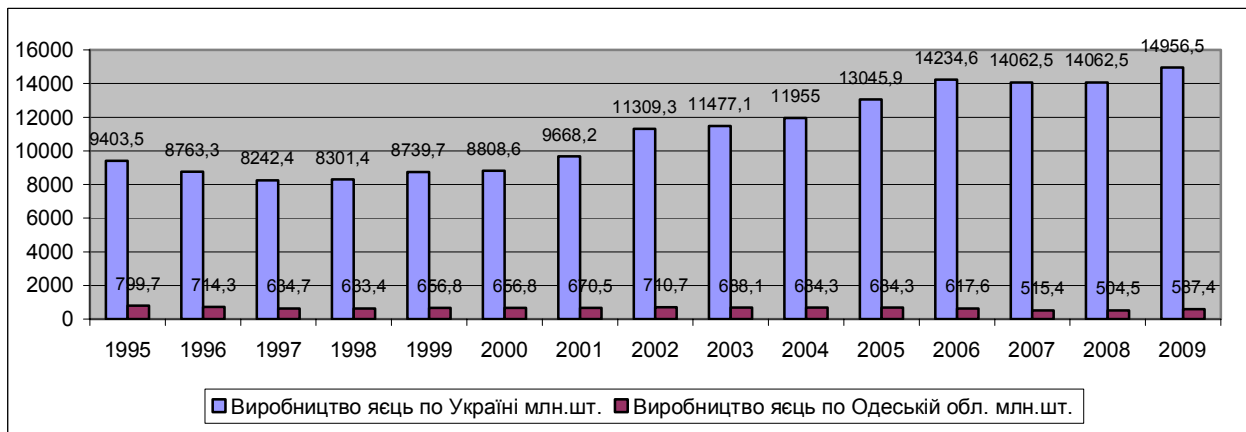

Рис.3. Динаміка виробництва яєць по Україні та по Одеській області

Із зображення рис. 3 видно, що по Україні спостерігається стрімка динаміка росту

виробництва яєць. Так виробництво яєць в 2009 році збільшилось на 59% проти показника 1995 року і становить 14956,5 млн.шт. В Одеській області напроти ми спостерігаємо негативну тенденцію динаміки виробництва яєць. Так в 1995 році виробництво яєць в Одеській області складало 799,7 млн. шт., а в 2009 році всього 587,4 млн.шт, це менше на 26,55%.

Птахівнича галузь України, поставлена на промислову основу ще 40 років тому, нині перебуває на підйомі. За рівнем промислового виробництва м'яса птиці Україна займає 17-е місце у світі [4, с.3-8]. У 2000 році українські підприємства виробляли 193,2 тис. т. м'яса птиці, а за попередніми даними Держкомстату України сільськогосподарськими підприємствами в 2009 році вироблено 775 тис.т. м'яса птиці. Виробництво м'яса птиці щорічно зростає на 4-5%. Згідно з прогнозом в 2022 році в світі на першому місці по валовому виробництву буде м'ясо птиці, потім свинина і яловичина. Сьогодні Україна може стати одним із експортерів м'яса птиці в Європу тому, що скорочення виробництва м'яса птиці в європейських країнах через високу вартість вирощування, серйозні обмеження, що стримують збільшення обсягів птахопродукції, а також істотний дефіцит землі. В Україні є всі шанси стати потужним експортером на світовому ринку м'яса птиці. У нас є площі, досить лояльне екологічне законодавство і, що найважливіше, сировинна база для виробництва кормів, насамперед пшениці. Тож більшість птахівників схильні думати вже не тільки про насичення внутрішнього ринку своєю продукцією, а й про перспективи експорту [5, с.1].

В період реформування економіки в Одеському регіоні організаційно-економічний механізм промислового птахівництва був зруйнований. Південний регіон втратив декілька десятків потужних птахівницьких господарств, їх нині залишилося одиниці. Зростання цін на сировинні ресурси, не відшкодовувалось для підприємств додатковими доходами від росту цін на птахівничу продукцію. Реформування аграрного сектору проводилося без теоретичного обґрунтування і врахування особливостей розвитку галузі і регіонів, реструктуризації підприємств проводилась без удосконалення виробничих відносин. За цих обставин відбулося значне скорочення поголів'я птиці та обсягів виробництва продукції галузі, потреби споживачів у продукції птахівництва задовольняються продовольчими компаніями з інших областей та імпортними поставками. Це негативно вплинуло й на економічній ефективності виробництва.

Так спостерігається висока собівартість одиниці продукції в порівнянні із ціною її реалізації. Це сталося за рахунок збільшення витрат на виробництво продукції, а насамперед на енергетичні ресурси, комбікорми, ветеринарні препарати, при низькій платоспроможності населення. Собівартість м'яса птиці зросла в 2004 - 2008 році на 44,9% відповідно з 772,26 грн. до 1118,83 грн. за 1 центнер. Ціна реалізації м'яса птиці за 2004 – 2008 також зросла на 40 % відповідно з 455,65 грн. до 638,05 грн. за 1 центнер (рис.4).

На рис. 4 представлено собівартість виробництва 1 ц. м'яса птиці та ціна його реалізації.

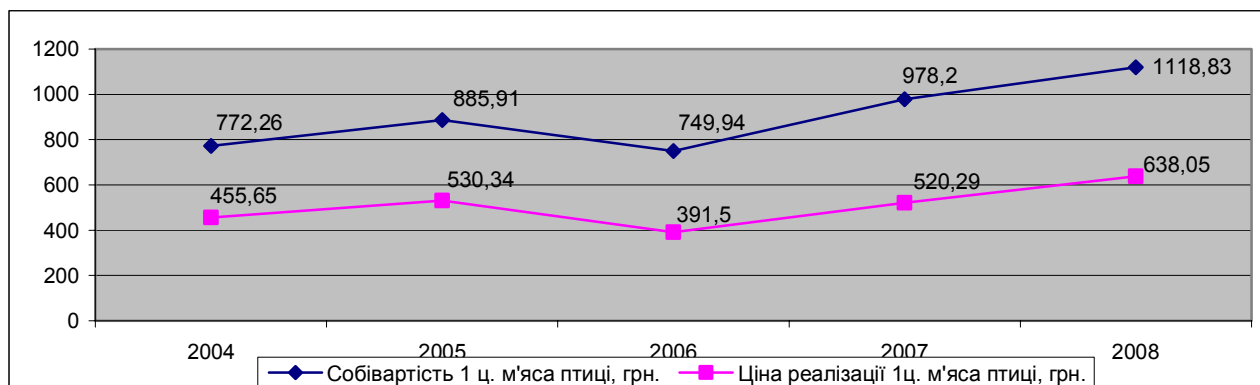

Рис.4. Собівартість виробництва 1 ц. м'яса і ціна реалізації 1 ц. м'яса птиці в Одеській області, грн.

Дані рис. 4 показують, що собівартість виробництва м'яса птиці за 1 центнер за 2004-2008 роки перевищує ціну реалізації, тому виробництво м'яса птиці в Одеському регіоні в ці роки було збитковим.

Собівартість яєць в 2004-2008 зросла на 70, 4% . Ціна реалізації яєць за 2004-2008 також зросла на 62% (рис.5).

Але ціна реалізації 1000шт. яєць була меншою від собівартості виробництва тільки в 2006 та 2007 роках, тоді і спостерігалось збиткове виробництво. В 2004, 2005 та 2008 році виробництво яєць в Одеському регіоні було прибутковим [6; 7].

На рис. 5 представлено собівартість виробництва 1000 шт. яєць та ціна їх реалізації.

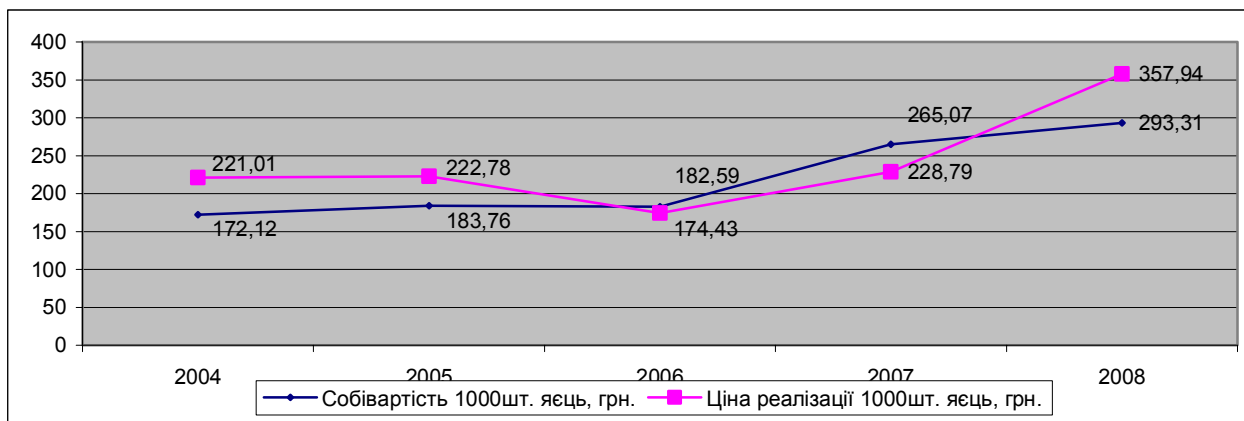

Рис.5 Собівартість виробництва 1000 шт. яєць і ціна реалізації 1000 шт. яєць. в Одеській області, грн.

Узагальнюючим показником економічної ефективності діяльності підприємств з виробництва та перероблення продукції птахівництва є рентабельність.

Для більш детального аналізу виробничо-господарської діяльності птахівницьких підприємств різних організаційно-правових форм господарювання Одеської області проведено аналіз рентабельності виробництва в цих формуваннях за 2004 – 2008 роки (табл. 1). Таблицю 1 розраховано за даними Одеського обласного управління статистики.

Таблиця 1

Рентабельність виробництва м'яса птиці та виробництва яєць в Одеській області

Підприємство	2004	2005	2006	2007	2008	2008р. до 2004р., +,-
М'ясо птиці						
Сільськогосподарські підприємства	-43,0	-40,1	-47,8	-46,8	-43,0	0
Господарські товариства	-43,2	-39,6	-48,6	-44,5	-44,2	-1,0
Приватні підприємства	-38,5	-48,2	-47,0	-49,8	-38,9	-0,4
Виробничі кооперативи	- 47,9	-38,1	-46,2	-57,2	-36,4	11,5
Яйця						
Сільськогосподарські підприємства	13,5	21,2	-4,5	-13,7	22,0	8,5
Господарські товариства	14,0	22,6	-4,8	-14,2	23,3	9,3
Приватні підприємства	7,4	12,8	21,5	29,7	-32,3	-39,7
Виробничі кооперативи	9,0	12,3	-13,4	-7,0	-21,8	-30,8

Отже з наведеної таблиці 1 можемо зробити висновки, що виробництво та реалізація м'яса за 2004 – 2008 роки було не рентабельним.

По Україні у 2007 і 2008 році рентабельність була теж негативна і становила (-19,0%)

та (-11,3%) відповідно. Виробництво яєць у підприємствах Одеської області тільки у 2006 – 2007 роках було не рентабельним, крім приватних підприємств, де рентабельність у 2006 році склала 21,5%, а в 2007 році 29,7% відповідно. Це свідчить про наявність значних резервів для підвищення ефективності виробництва.

По Україні виробництво та реалізація яєць за 2004 – 2008 було рентабельним, крім 2006 року, коли рентабельність склала (-6,8%).

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, в цілому по Україні спостерігається стрімкий розвиток галузі птахівництва, відмічено тенденцію до збільшення поголів'я птиці, обсягів виробництва м'яса птиці та виробництва яєць. Це зумовлене, насамперед, зростанням попиту з боку населення та підприємств харчової промисловості. Крім того, м'ясо птиці стало заміником для більшості споживачів м'яса інших видів м'яса з огляду на те, що останніми роками відбувається суттєве скорочення пропозиції м'яса великої рогатої худоби та свиней, а відповідно зростають і ціни на них.

Проте в Одеській області, можна відмітити негативну тенденцію розвитку птахівництва, це проявляється через збитковість та скорочення обсягів виробництва. Значне поголів'я птиці знаходиться в особистих селянських та підсобних господарствах населення, що суттєво впливає на ефективність виробництва продукції.

Основними напрямками розвитку птахівництва повинні стати: формування нових та відродження колишніх спеціалізованих комплексів з виробництва продукції птахівництва на індустріальній основі, більш повного використання генетичного потенціалу кросів і порід птиці, раціональної організації праці та виробництва, впровадження ресурсощадних технологій виробництва продукції; поглиблення переробки птахівничої сировини, розширення асортименту і підвищення якості продукції; освоєння сучасних методів маркетингу, збуту, реклами.

Для підвищення ефективності галузі пропонується збільшити обсяги виробництва продукції на промисловій основі з використанням наявного потенціалу підприємств; поліпшити матеріально-технічну базу птахівничих підприємств, значно збільшити обсяг інвестицій в розвиток птахопідприємств; вдосконалити державне регулювання цін на енергоносії, кормові та інші матеріально-технічні ресурси. Основними виробниками м'яса птиці і яєць повинні стати птахівничі підприємства при значному скороченні питомої ваги особистих селянських господарств, які не здатні забезпечувати розвиток галузі на інноваційній основі.

Література

1. Ярошенко Ф. О. Підвищення ефективності галузі птахівництва на базі інновацій / Ф. О. Ярошенко // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С. 16–19.
2. Лановська М. Г. Тваринництво: поради для фермерів / М. Г. Лановська, Р. М. Черненко, І. М. Гурський. – К.: Вища школа, 2001. – 167 с.
3. Мармуль Л. О. Проблеми і перспективи розвитку птахівництва в регіоні / Л. О. Мармуль, Н. О. Аверчева // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 16–24.
4. Свиноус І. В. Економічні проблеми розвитку птахівництва України / І. В. Свиноус, О. Ф. Кирилюк // Сучасне птахівництво. – 2009. – № 6–7. – С. 3–8.
5. Назаренко О. В. Резерви зниження собівартості виробництва м'яса птиці [Електронний ресурс] / О. В. Назаренко // Птахівництво. – 2009. – № 64. – С. 1. – Режим доступу: <http://www.avian.org.ua/data/statti/poultry/64/index.files/21.pdf>.
6. Сільське господарство: Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
7. Сільське господарство: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.